

DOI: 10.25140/2411-5215-2022-3(31)-19-35

УДК 331.556.4

JEL Classification: F22

Світлана Полковниченкокандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу,
PR-технологій та логістики

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: svetlana.polkovnichenko@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6177-1325>ResearcherID: [H-4091-2014](https://orcid.org/0000-0001-6177-1325)**Іван Салай**

здобувач вищої освіти

Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)

E-mail: salay.ivan1221@gmail.com**ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ МІГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ**

Стаття присвячена дослідженню впливу міграційних процесів українців до Польщі на розвиток двох країн. На основі опрацювання наукових джерел та власних досліджень авторів узагальнено причини української міграції на польському векторі у вигляді причинно-наслідкової діаграми Ісікави. Проаналізовано сучасний стан міграції українців до Польщі з використанням даних офіційної статистики Польщі, соціологічних досліджень, а також опитування українських мігрантів, здійсненого авторами. Проведено оцінювання впливу міграційних процесів на економічний розвиток України та Польщі. Виокремлено як позитивні, так і негативні наслідки для обох країн. Обґрунтовано заходи, направлені на вдосконалення регулювання міграційних процесів щодо стримування еміграції та повернення мігрантів, які об'єднано за напрямками змін у країні, стимулювання бізнесу, стимулювання працівників.

Ключові слова: міграція; трудова міграція; освітня міграція; еміграція українців; розвиток економіки; Україна; Польща; міграційна політика.

Рис.: 3. Табл.: 2. Бібл.: 27.

Постановка проблеми. Однією з основних тенденцій і проблем розвитку України останніх років є еміграція населення, яка суттєво актуалізувалася зі зростанням відкритості суспільства та погіршенням умов життя. Нестабільність політичної та економічної ситуації, відсутність віри в краще майбутнє країни змушують українців шукати кращого життя за кордоном. Причому, якщо раніше домінував вплив інтелекту, то до початку повномасштабної війни посилилась еміграція представників робітничих професій. Серед країн, до яких від'їжджають громадяни України, особливе місце посідає Польща, яка вирішує внутрішні економічні проблеми за рахунок іммігрантів. У результаті зовнішньої міграції Україна втрачає трудовий потенціал, а разом із ним можливості економічного зростання. Водночас Польща отримує трудові ресурси для розвитку власної економіки. У зв'язку з цим виникає потреба оцінки масштабів української міграції та дослідження її впливу на розвиток економіки обох країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений огляд української наукової літератури показав, що проблемам української міграції взагалі присвячено дуже багато робіт, а от конкретно українсько-польському напрямку – не так багато досліджень. Проте практично кожен автор, який досліджує напрямки міграції українців загалом, акцентує увагу, що польський вектор міграції українців став пріоритетним у сучасних умовах [1-3].

На наш погляд, дослідження міграційних процесів на українсько-польському векторі в українській науковій літературі можна поділити на два періоди: до 2016 р. і після. До 2016 р. автори здебільшого зосереджували увагу на особливостях українсько-польської міграції, метою якої були торгівля або працевлаштування, а міграція носила тимчасовий, зворотний, циркулярний характер, стосувалася переважно західних областей; виділяли проблеми, які стосувались неформального працевлаштування, соціального страхування тощо [4]; аналізували показники трудової міграції, характеризували конкурентні переваги українських трудових мігрантів у Польщі [5].

З посиленням міграційних процесів українців до Польщі після запровадження ЄС безвізового режиму дослідження науковців активізувались. Так, наприклад, Р. Лупак та В. Поліщук звертають увагу на ключові зміни у якісно-структурних характеристиках міграції українців до Польщі, зростанні масштабів міграції з України в Польщу та її проблемні аспекти [6].

Переважна частина напрацювань учених присвячена динаміці та активізації міграційних потоків, виявленню причин, основних тенденцій та проблем міграції в сучасних умовах, дослідженню нових рис та змін структурного складу мігрантів [7-9]. При цьому науковці підходять з різних позицій до висвітлення цієї проблеми. Зокрема, Т. Нагорняк та Ю. Пачос, виявляючи причини та визначаючи важливі тенденції, розглядають міграцію українського населення до Польщі як результат реалізації державної політики [10]. Я. Турчин, досліджуючи сучасний стан українсько-польського вектора міграції, проаналізувала вплив пандемії коронавірусу на зайнятість українських трудових мігрантів у Польщі [11].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри посилення уваги до дослідження міграційних процесів, науковці розглядають міграцію українців до Польщі переважно в контексті загального огляду міграційних процесів. Водночас питання впливу міграційних процесів на економічний розвиток України та Польщі залишається і до сьогодні недостатньо вивченим.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати процеси міграції українців до Польщі, дати оцінку їхньому впливу на розвиток економіки України та Польщі й обґрунтувати напрями вдосконалення регулювання міграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. Згідно з даними Звіту про міжнародну міграцію (World Migration Report 2022) Україна у 2020 р. опинилась серед країн-лідерів еміграції, посівши восьме місце, поступившись Індії, Мекси-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ці, Російській Федерації, Китаю, Сирії, Бангладеш і Пакистану. За оцінками, відображеними в цьому звіті, 5,5-6 мільйонів громадян України емігрувало за кордон. Одним із найбільш популярних напрямів, куди від'їжджають українці, є Польща. До початку повномасштабної російської агресії там працювало 1,5 млн осіб – приблизно 25 % від загальної чисельності українських емігрантів [12].

Серед причин, які спонукали українців до еміграції ще до початку повномасштабної російської агресії, – низький рівень життя та заробітної плати, неможливість знайти роботу, військовий конфлікт на Сході України, розчарування економічною політикою держави, відсутність відчуття безпеки та невпевненість у завтрашньому дні, бажання забезпечити краще майбутнє своїм дітям, висока залежність від зовнішніх геополітичних гравців, корупція тощо. Втручання російської армії на територію нашої країни лише посилює міграційні процеси українців. Основні причини, які змушують українських громадян емігрувати, відображено на рис. 1.

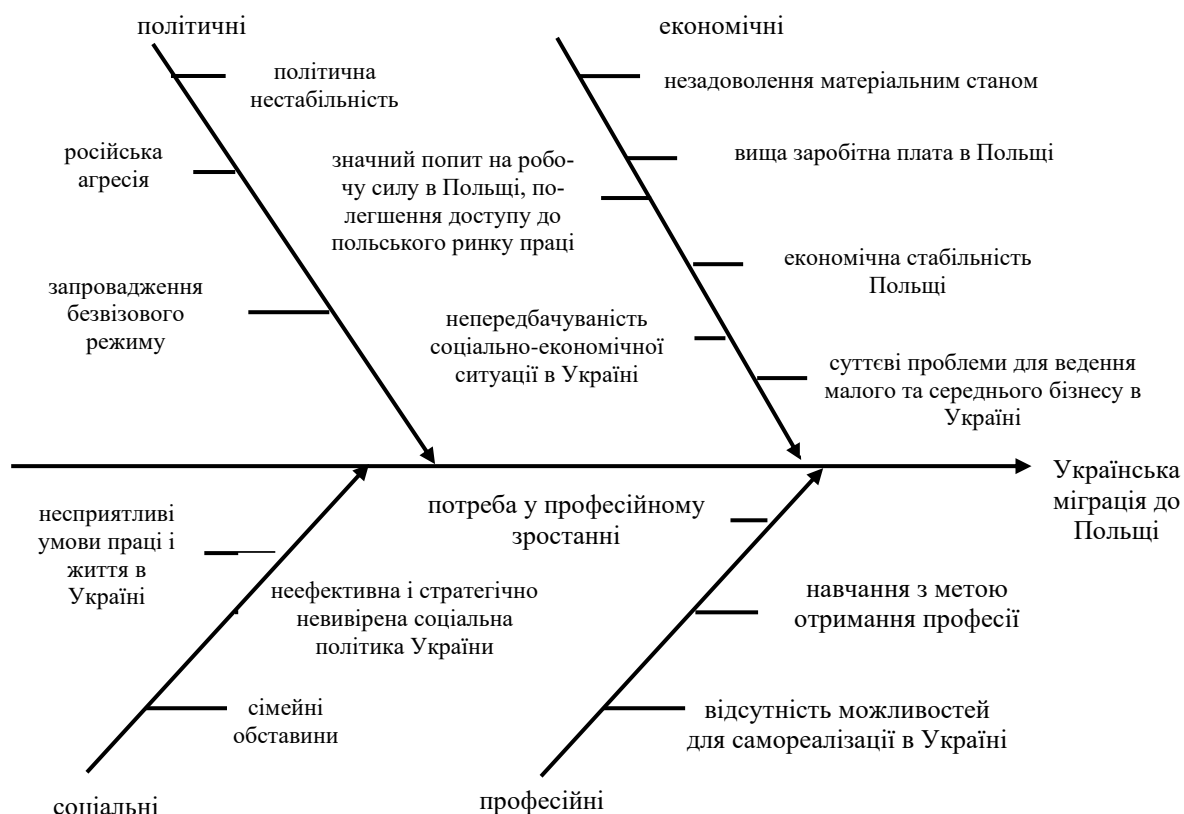

Рис. 1. Причини міграції українців до Польщі

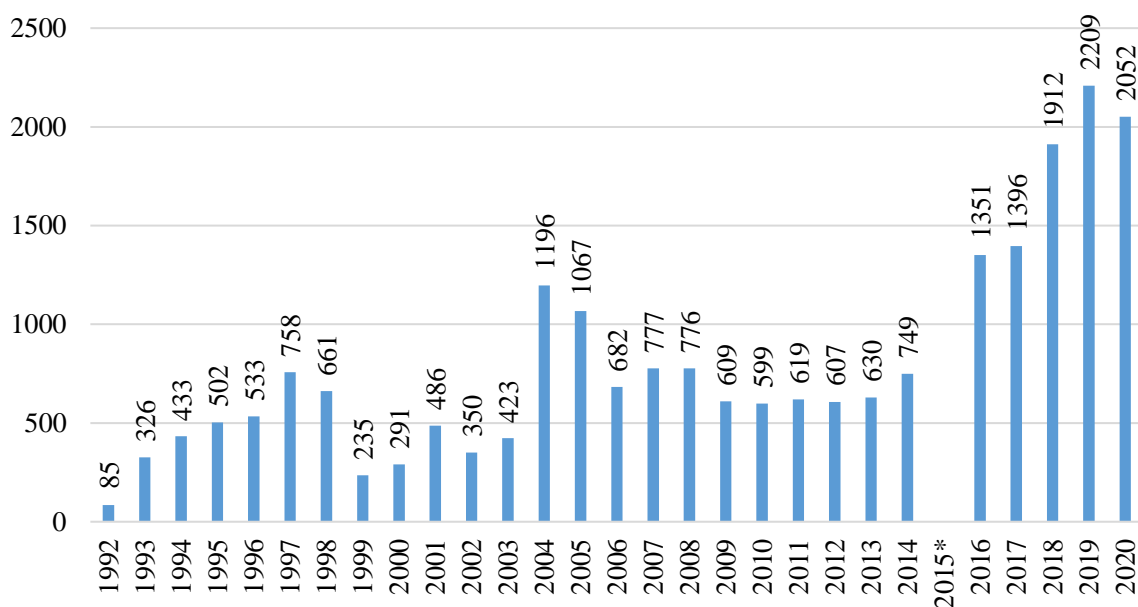
Джерело: побудовано авторами за літературними джерелами та власними дослідженнями.

Сучасна Польща, на відміну від України, є країною, яка характеризується загальною стабільністю, вищим рівнем життя, більшою заробітною платою, умовами праці, які відповідають європейським стандартам, розвиненим ринком, значними можливостями працевлаштування, кращою якіс-

тю освіти тощо. Крім того, Польща є членом Європейського Союзу, запровадження безвізового режиму для українців яким посилило їх еміграцію в цьому напрямку. Зручне географічне розташування, спільний кордон, спільне історичне минуле, близька культура, схожа мова – усе це впливає на вибір напрямку еміграції громадян України.

Значний попит на робочу силу з боку роботодавців Польщі дозволяє українцям легко знайти короткострокову роботу, швидко отримати дозволи на проживання та на сезонну роботу.

За даними офіційної польської статистики за 1992-2020 рр. у Польщу емігрувало 22229 українців, з них 40 % – за 2016-2020 рр. (рис. 2).

2015* – відсутні дані.

Рис. 2. Міграція населення на постійне проживання до Польщі з України в 1992-2020 рр.

Джерело: [13].

Наприкінці 2021 р. кількість громадян України, які мають чинний дозвіл на проживання в Польщі, перевищила 300 тисяч осіб. Близько 60 % з них – це люди віком від 18 до 40 років; діти та підлітки віком до 18 років – приблизно 12 %, а люди старше за 40 років – близько 28 %. Українці становлять майже 57 % усіх іноземців, які оселилися в Польщі [14].

У межах дослідження авторами проведено опитування українських мігрантів на основі розробленої анкети, поширеної через соціальні мережі, яке не є репрезентативним. В опитуванні взяли участь 88 осіб, з яких 36 осіб чоловічої статі (40,9 %) та 52 (59,1 %) – жіночої. Найактивнішими в опитуванні були респонденти віком від 19 до 25 років (64,7 %). Особи віком 26-35 років та 36-45 років становили по 14,7 %, 46-60 років – 5,9 %. Мають вищу освіту 35,3 % осіб; 44,1 % – незакінчену вищу, 17,6 % – професійно-технічну, 2,9 % – повну загальну середню. Більшість опитаних

здобули освіту в Україні – 61,4 %; 39,6 % – у Польщі. З-поміж опитаних 61,3 % причиною міграції до Польщі назвали отримання освіти, решта приїхали з метою заробити гроші. Причому тільки навчаються 23,5 % опитаних, навчаються і працюють – 37,8 %. На питання «Що не влаштувало вас в Україні?» відповіді (можна було обрати декілька) розділились таким чином: а) заробітна плата (65,7 %); б) відсутність роботи (34,3 %); в) освіта (48,6 %); г) якість життя (71,4 %); д) культура (17,1 %); е) політичне становище (57,1 %); є) особисті проблеми (14,3 %).

Аналізуючи стан міграційних процесів українсько-польського спрямування, важливо звернути увагу на два аспекти: міграцію з метою працевлаштування та освітню міграцію.

З 2014 року спостерігається значна активізація української міграції, яка здебільшого пов'язана з бажанням працювати в Польщі. Майже 84 % громадян України мають тимчасовий дозвіл на проживання, термін дії якого може становити не більше ніж 3 роки. Переважна більшість їх видається у зв'язку з прийомом на роботу – 77 % випадків. Наступними за поширеністю цілями перебування в Польщі є сімейні питання – 12 % та освіта – 2 % [14].

Як правило, українці в Польщі працюють у тих сферах, які є не надто привабливими для польського працівника, зокрема: в аграрному секторі, сфері послуг, промисловості, готельно-ресторанному бізнесі, де рівень зарплат є не дуже високим [15]. Близько 50 % українських трудових мігрантів працюють на виробництві, 17-18 % – у сфері послуг чи будівництві, 10 % – зайняті в сільському господарстві [16].

Серед опитаних нами респондентів, які приїхали з метою працевлаштування, 60 % мають постійну роботу, 20 % працюють за контрактом з фіксованим терміном, 4 % є сезонними робітниками; 8 % працюють від випадку до випадку і 8 % на момент опитування були без роботи. 45,8 % осіб працюють за спеціальністю, 50 % – ні; 4,2 % – шукають роботу за спеціальністю. Менше року працює 32 % респондентів; 1-3 роки – 48 %; 3-5 років – 16 % і 5-10 років – 4 %. 60% отримують заробітну плату таку ж, як і місцеві працівники; 60 % відчують конкуренцію з боку місцевих працівників; інші відповіли, що місцеві працівники не працюють на такій роботі. 68 % відчують себе стабільно на роботі, не відчують загрози звільнення. 52 % задоволені роботою в Польщі, 28 % – частково задоволені, інші або не задоволені або чекали на краще. 68 % опитаних порадили б своїм співвітчизникам приїжджати працювати до Польщі.

Українська міграція значно помолодшала – середній вік заробітчанина складає 34,5 роки [16]. За дослідженням польської компанії з працевлаштування іноземців EastWestLink (EWL SA), найбільшою часткою трудових мігрантів з України є вікова група 26-35 років, але динамічно зростає наймолодша вікова група 18-25 років [17].

Серед українських мігрантів у Польщі домінують чоловіки (60 %), проте останнім часом зросла частка жінок (до 40 %). 36 % заробітчан мають вищу освіту, ще 41 % – професійно-технічну чи середньоспеціальну. Кожен п'ятий українець обіймає керівну посаду в себе на Батьківщині [16].

Найбільше мігрантів – 60 % їдуть із центральних та східних регіонів, коли ще декілька років тому до Польщі переважно їхали українці із західних областей [16].

Крім трудової, значно активізувалася також освітня міграція українців до Польщі. Майже половина всіх іноземців, які навчаються в Польщі, – це вихідці з України [18]. Цьому сприяє територіальна близькість, низький мовний бар'єр, невисока вартість навчання, наявність пільгових освітніх програм, визнання польських дипломів у Європі тощо. Це також результат тих зусиль, які Польща докладала для розвитку системи надання освітніх послуг іноземцям. У 2020 р. у Польщі навчалися 38 261 український студент, що на 8 % більше, ніж у 2016 р. (35 584 осіб), але дещо менше, ніж у 2018 і 2019 рр. (39 203 і 39 017 осіб відповідно). Найбільше першокурсників за досліджуваний період припало на 2019 р. (12 846 осіб) [19].

Серед наших респондентів вибір Польщі для отримання освіти був зумовлений різними причинами (можна було обрати декілька варіантів). 47,4 % поїхали на навчання за порадою батьків; 26,3 % – друзів; 15,8 % – мають польське коріння; 10,5 % – зацікавила реклама польського університету; 68,4% – мають бажання отримати диплом, який визнається Європою; 57,9% – сподіваються на більшу перспективу для працевлаштування в Європі. 45% опитаних задоволені якістю освіти в польських університетах, 25% – частково. Проте 57 % порадили своїм співвітчизникам приїжджати до Польщі навчатись.

За результатами досліджень, лише від 2 до 16 % українських студентів, які навчаються в Польщі, планують повернення в Україну [20]. Серед наших респондентів таких виявилось більше – 28,6 %. Ще 22,9 % відповіли, що повернуться, якщо ситуація в Україні покращиться. Проте загалом перетворення освітньої міграції на постійну є значною загрозою для України.

Повномасштабна російська агресія змусила ще більше українців виїхати з країни, насамперед до Польщі. Станом на 31 серпня 2022 р. 1,3 млн українців отримали рішення про надання тимчасового захисту в Польщі [21].

Міграція населення має значний вплив на всі аспекти розвитку суспільства: економіку, соціальну сферу, політику, демографічні процеси тощо. Розглянемо наслідки впливу української еміграції на економіку як України, так і Польщі.

Україна є донором розвитку польської економіки, але її економіка зазнає гострих негативних наслідків, оскільки внаслідок міграції втрачається не лише зайва робоча сила, а й та, яка потрібна для ефективного розвитку економіки. Зокрема, виїзд робочої сили відповідної кваліфікації спричиняє дефіцит працівників у деяких галузях та регіонах, є перешкодою для створення нових робочих місць в Україні. Так, вже сьогодні Україні потрібні

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

кваліфіковані робітники з інструментом, робітники з обслуговування, експлуатації та контролю за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин тощо. Найбільше, на думку експертів НБУ, від відтоку трудових ресурсів страждають будівництво, промисловість, сільське господарство, транспорт та зв'язок [22].

Втрати для розвитку економіки мають як прямий характер – недоотримані податки та внески на соціальне страхування, так і опосередкований – неефективне використання коштів державного та місцевого бюджетів (витрачених на підготовку фахівців), зниження якості послуг, які надаються населенню України [8].

Зберігається висока імовірність неповернення на батьківщину висококваліфікованих мігрантів, молодих фахівців. Це негативно позначається на віковій та освітньо-кваліфікаційній структурі робочої сили й гальмує економічне зростання. Зароблені кошти мігрантів, спрямовані на споживання, провокують підвищення цін, інфляцію, зростання імпорту. Крім того, трудова міграція негативно позначається на сімейних стосунках, вихованні дітей, рівні народжуваності, що також негативно впливає на розвиток економіки країни.

Значні проблеми від освітньої міграції до Польщі відчувають українські заклади вищої освіти, які втрачають потенційних студентів.

Водночас зовнішня міграція має не лише негативні наслідки. Насамперед трудова міграція сприяє підвищенню добробуту багатьох сімей, забезпечує додаткові валютні надходження в державу, є джерелом отримання нових знань та досвіду, які можуть сприяти розвитку країни.

Найбільше грошей в останні роки трудові мігранти переказали в Україну саме з Польщі (рис. 3).

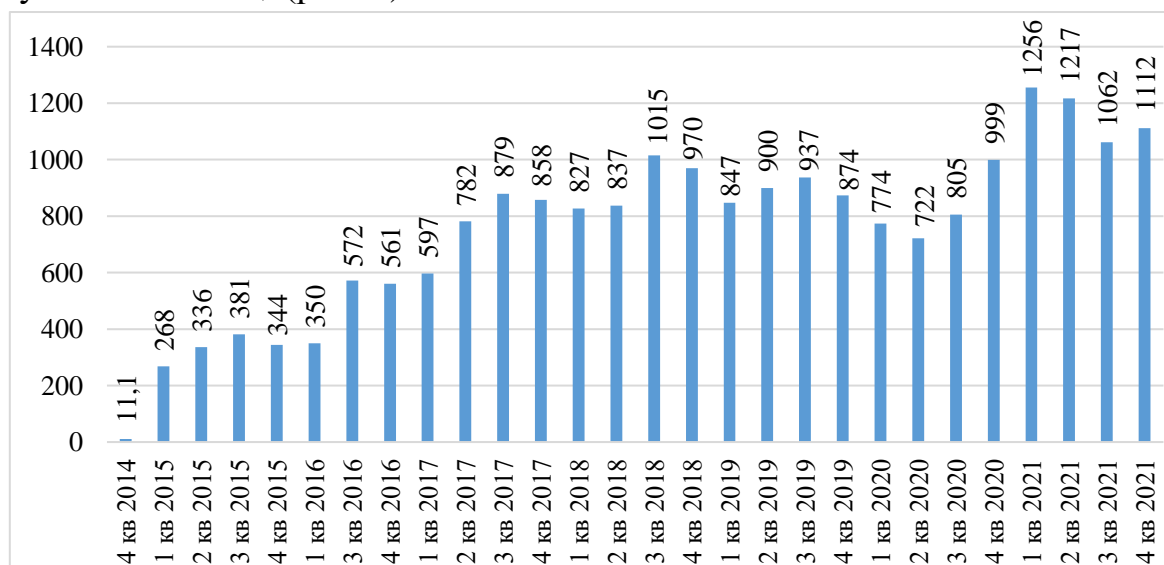

Рис. 3. Динаміка грошових переказів із Польщі в Україну у 2014-2021 рр., млн дол.

Джерело: побудовано авторами на основі [23].

Як свідчать дані рис. 3, починаючи з 2017 р. щорічне перерахування коштів із Польщі в Україну перевищує 3 млрд дол., а за 2021 р. становило 4,647 млрд дол. (33,1 % від загальної суми) [23].

Серед опитаних нами респондентів 32 % також надсилають гроші в Україну. 50 % з них надсилають від 100 до 300 дол. щомісяця; 20 % – від 350 до 700 дол.; 10 % – від 750 до 1000 дол. і ще 10 % – понад 1000 дол.

Грошові надходження мігрантів позитивно впливають на макроекономічну стабільність, на готівковий валютний ринок та розвиток фінансово-банківської системи, створюють стимули для підтримання стану економіки. Зокрема, грошові перекази надходять у валюті, яка продається, а це зміцнює національну валюту. Крім того, витрата коштів від переказів в Україні стимулює внутрішнє споживання, а відповідно, і виробництво, що, у свою чергу, сприяє створенню нових робочих місць. А куплені за рахунок переказів товари та послуги сприяють зростанню надходжень від ПДВ, акцизів та мита.

Трудова міграція також послаблює напругу на ринку праці, зменшує рівень безробіття, оскільки частина громадян покидає країну, а частина живе за рахунок накопичених коштів трудових мігрантів. За відсутності зовнішньої трудової міграції рівень безробіття в Україні в різні роки у 1,5-2 рази перевищував би фактичні показники [24].

Щодо впливу на розвиток економіки Польщі, варто зазначити, що саме завдяки українцям економіка Польщі задовольняє попит у робочій силі. Українська міграція виступає ресурсом вирівнювання трудодефіцитної кон'юнктури на ринку праці Польщі.

Згідно з даними Центрального статистичного офісу Польщі, до 2014 р. вплив імміграції на зростання ВВП Польської Республіки залишався незначним (нижче 0,1 %), проте вже протягом 2014-2019 рр. українські трудові мігранти підвищували ВВП Польщі в середньому на 0,3–0,9 % щорічно [11].

За підрахунками економістів із Національного банку Польщі, 11 % зростання польського ВВП за 2014-2018 рр. – це заслуга саме працівників із-за кордону, здебільшого з України [8]. За умови інтеграції українських біженців у польське суспільство ВВП Польщі може збільшитись від 0,2 до 3,5 % [25].

Розвиток таких сфер, як промисловість, готельно-ресторанне господарство, адміністрування, охорона здоров'я, соціальна допомога, будівництво, сільське господарство тощо підтримується значною мірою за рахунок українських мігрантів.

Українські мігранти не тільки створюють ВВП Польщі, але і сплачують податки, купують товари й послуги на польському ринку, що сприяє розвитку економіки. Наприклад, від початку повномасштабної війни українські біженці сплатили податків на 2 млрд євро, що втричі перевищує витрати на допомогу українцям (750 млн євро) [25]. Крім того, українці створюють і розвивають власний бізнес на території Польщі.

Завдяки залученню українців до навчання в польських університетах підтримується розвиток освітніх закладів, зберігається і розвивається система вищої освіти, яка відчувала дефіцит абітурієнтів унаслідок демографічної кризи та виїзду молоді за кордон. Завдяки українським випускникам польських закладів вищої освіти країна має можливості поповнювати трудові та інтелектуальні ресурси країни, оскільки після завершення навчання вони упродовж року можуть залишатися в країні для пошуків роботи.

Пандемія коронавірусу та локдаун у березні-квітні 2020 року створили певні проблеми польським працедавцям, а отже, і розвитку економіки країни. Проте завдяки взаємодії бізнесу з урядом проблему вдалося швидко врегулювати.

Звичайно ж, імміграція українців до Польщі чинить не лише позитивний вплив. Оскільки українські робітники згодні працювати за меншу заробітну плату, ніж поляки, це спричиняє стагнацію її рівня та збільшує вірогідність безробіття.

Вплив міграції українців на економіку України та Польщі відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Вплив міграції українців на економіку України та Польщі

Україна		Польща	
Позитивний вплив	Негативний вплив	Позитивний вплив	Негативний вплив
- збільшення грошових переказів від трудових мігрантів; - скорочення безробіття на внутрішньому ринку; - повернення частини робочої сили з новими знаннями та досвідом	- зниження темпів виробництва у країні; «подорожчання» внутрішнього ринку праці; - галузеві асиметрії ринку праці, зміна балансу висококваліфікованих і низькокваліфікованих кадрів; - додаткові витрати держави на підготовку нових фахівців; - відсутність наповнення пенсійних і соціальних фондів; - відбувається «старіння» нації; - необхідність імпорту трудових ресурсів з-за кордону	- зростання ВВП, пришвидшення розвитку економіки; - заповнення вільних робочих місць; - мігранти не потребують навчання; - зниження середньоринкової вартості оплати праці; - стимулювання споживчого попиту	- посилюється конкуренція з місцевим населенням; - збільшується вірогідність зростання безробіття; - можуть виникати конфлікти, кроскультурні непорозуміння; - наростає ризик нелегальної міграції; - місцева робоча сила починає шукати роботу в іншій країні, виникають асиметрії ринку

Джерело: сформовано авторами.

Посилення міграційних процесів останніми роками потребує особливої уваги уряду України та його структур. Необхідно формувати політику у сфері міграції таким чином, щоб знання і досвід громадян сприяли розвитку насамперед своєї країни.

Незважаючи на наявність Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року [26] та плану заходів щодо її реалізації, відчутних зрушень у покращенні ситуації не відбулось. Окремі фрагментарні ініціативи уряду (наприклад, можливість отримання від держави 5000 євро на заснування бізнесу, тими особами, які повернуться в Україну) прогнозованого ефекту не дали [27]. Обсяги трудової міграції у 2021 р., згідно з офіційними статистичними даними, швидко відновилися та перевершили доковідні показники. За перше півріччя 2021 року до Польщі видано понад 400 тисяч робочих віз, а за весь 2020 рік – лише 500 тисяч [26].

Оскільки найбільше українців виїздить до Польщі, українській владі насамперед необхідно звернути увагу на цей напрямок руху.

Для розробки та ухвалення комплексних рішень, спрямованих на усунення та запобігання причин міграції, потрібно об'єднати зусилля всіх професійних осіб з урядових інституцій, громадських організацій, органів самоврядування, науковців, які працюють у цій сфері, займаються міграцією, підтримують контакти з мігрантами тощо.

На наш погляд, важливо сформувати дієву систему мотивації, спрямовану, з одного боку, на стримування міграції українців, а з іншого – на повернення мігрантів в Україну. Проте така система може запрацювати тільки за умови потужного соціально-економічного розвитку країни. Тому на сьогодні необхідно за можливості зберегти циркулярну модель міграції в надії на повернення мігрантів.

У табл. 2 представлено основні шляхи стримування міграційних процесів та повернення мігрантів, застосувати які стане можливим лише після закінчення війни.

За пасивності української влади Польща на основі продуманої політики активно працювала над залученням українських мігрантів. Навіть у період карантину не відбулось масового відтоку українських працівників додому. Польська влада швидко реагувала на звернення бізнесу, продовжуючи терміни легальності віз. Звільнені працівники із промислового виробництва та ресторанно-готельного бізнесу швидко залучались до логістики та е-комерції [15].

Наприкінці 2021 року польський сейм вніс поправки до законів та спростив трудовим мігрантам перебування та працевлаштування у країні, змінивши характер і терміни перебування з короткострокового на середньо- та довгостроковий.

Таблиця 2

Основні шляхи вдосконалення політики стримування міграційних процесів та повернення мігрантів

Напрямок вдосконалення	Шляхи вдосконалення
зміни в державі	<ul style="list-style-type: none"> – стабілізація ситуації в країні, повернення до мирного життя; – зменшення рівня корумпованості державних органів влади; – реальне реформування економіки, проведення її реструктуризації; – стимулювання переходу до високотехнологічного виробництва шляхом підтримки відповідних галузей та підготовки необхідних кадрів; – підвищення рівня інвестиційної привабливості України; – забезпечення високих темпів економічного зростання та стимулювання підвищення заробітної плати згідно з темпами економічного зростання, – створення цільових програм розвитку країни та бізнесу; – створення додаткових робочих місць; – створення місткого і привабливого внутрішнього ринку праці; – зростання рівня життя населення; – впровадження ефективної системи моніторингу мігрантів, які працюють у Польщі офіційно та неофіційно; – припинення діяльності фірм, які сприяють нелегальному працевлаштуванню; – підтримка українських закладів вищої освіти для збереження науковців та контингенту студентів; – розробка законодавства щодо механізму виплат пенсійних накопичень трудових мігрантів
стимулювання розвитку бізнесу	<ul style="list-style-type: none"> – зменшення податкового тягаря для малого й середнього бізнесу; – покращення умов ведення підприємницької діяльності через формування сприятливих умов для інвестицій; – створення стимулів для відкриття власного бізнесу в Україні; – подальше впровадження практик корпоративної соціальної відповідальності, – зниження розміру сплати соціальних внесків роботодавців; – збільшення частки праці у вартості продукції; – створення привабливих умов роботи та оплати праці; – надання пільг підприємцям для розвитку бізнесу; – залучення мігрантів вкладати кошти у створення власного бізнесу через надання пільг
стимулювання працівників	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення «білих» заробітних плат, соціальних пакетів; – підвищення рівня добробуту громадян; – підвищення рівня працевлаштування; – формування культури самозайнятості; – підвищення фінансової грамотності; – покращення соціального забезпечення населення; – дотримання роботодавцями чинного законодавства щодо соціального захисту працівників; – надання соціальних гарантій для працівників-мігрантів

Джерело: сформовано авторами.

Крім того, у Польщі ще до повномасштабної війни розроблено спеціальні програми підтримки відкриття бізнесу українцями, придбання та будівництва ними житла в Польщі, стимулювання сімейної зайнятості. Така політика становить загрозу для національної безпеки України, що вимагає від держави переглянути її власну державну політику.

На наш погляд, Польщі потрібно працювати не лише в напрямку залучення іноземних працівників, а й задля збереження власного людського капіталу, створюючи умови зменшення відтоку трудових ресурсів в інші країни.

Висновки та пропозиції. Причини міграції українців до Польщі можна класифікувати за економічними, політичними, соціальними та професійними аспектами. Незадоволення економічною та політичною ситуацією в країні, рівнем матеріального забезпечення, соціальної захищеності, відсутність сприятливих умов та можливостей для особистого розвитку та самореалізації змушують багатьох громадян України мігрувати до Польщі. Польща ж, навпаки, маючи значно вищі стандарти життя, стабільну політичну та економічну ситуацію, створює всі умови для залучення українців.

На основі аналізу сучасного стану міграційних процесів українсько-польського спрямування виділено два основних аспекти міграції: з метою працевлаштування та освітню. Щороку зростає кількість українців, які отримують дозвіл на роботу в Польщі. Українські мігранти працюють у різних сферах польського господарства. Українська міграція значно помолодшала. Зростає популярність польських університетів серед українських випускників. Збільшується частка осіб, які бажають інтегруватись у польське суспільство.

Українська міграція до Польщі впливає неоднозначно на економіку обох країн. З погляду позитивного впливу, для України – це збільшення грошових переказів, скорочення безробіття, повернення частини робочої сили з новими знаннями та досвідом; для Польщі – зростання ВВП, пришвидшення розвитку економіки; заповнення вільних робочих місць, стимулювання споживчого попиту, зниження середньоринкової вартості оплати праці, підтримання розвитку освітніх закладів. Негативного впливу економіка України зазнає у вигляді уповільнення темпів економічного розвитку, втрати цінного трудового потенціалу, галузевих асиметрій на ринку праці, додаткових витрат держави на підготовку нових фахівців тощо; а в економіці Польщі збільшується вірогідність зростання безробіття, посилюється конкуренція мігрантів із місцевим населенням, яке починає шукати роботу в іншій країні, можуть виникати конфлікти тощо.

Міграція українців до Польщі є комплексною проблемою, яка потребує нагального вирішення. Важливо за рахунок об'єднання зусиль усіх професійних осіб з урядових інституцій, громадських організацій, органів самоврядування, науковців, які працюють у цій сфері, сформуванню важелі

для стримування потоку міграції, а особливо молоді, та повернення мігрантів на батьківщину після закінчення війни. Вирішити ці проблеми можна тільки за рахунок високих стандартів життя та гідних умов праці на підприємствах, забезпеченню яких сприятимуть активні економічні реформи, підтримка малого та середнього бізнесу, підвищення стимулів для працевлаштування на батьківщині тощо.

Список використаних джерел

1. Лагодієнко В. В. Причинно-наслідковий базис розвитку трудової міграції в Україні / В. В. Лагодієнко, О. В. Швець // Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва. Серія «Економічні науки». – 2020. – № 2. – С. 221-234. – DOI: <https://doi.org/10.31359/2312-3427-2020-2-221>.
2. Лібанова Е. М. Зовнішня трудова міграція з України: вплив Covid-19 / Е. М. Лібанова, О. В. Позняк // Демографія та соціальна економіка. – 2020. – № 4. – С. 25-40. – DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2020.04.025>.
3. Цимбал Л. І. Міграційний капітал України: ресурсний вимір та можливості управління / Л. І. Цимбал, Ю. В. Біла // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2020. – Випуск 4 (27). – С. 16-22. – DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.27-3>.
4. Малиновська О. А. Українсько-польський міграційний коридор: особливості та значення / О. А. Малиновська // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – № 2. – С. 31-40.
5. Зубик А. І. Сучасна трудова міграція українського населення в Польщу / А. І. Зубик // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – 2014. – № 1. – С. 107-113.
6. Лупак Р. Л. Селективні підходи до державної політики регулювання міграційних процесів (на прикладі українсько-польської системи) / Р. Л. Лупак, В. В. Поліщук // Підприємництво та інновації. – 2019. – Вип. 8. – С. 7-13.
7. Карпенко А. В. Сучасні реалії трудової міграції українців до Польщі / А. В. Карпенко, Г. В. Засоріна // Центральноросійський науковий вісник. Економічні науки. – 2018. – Вип. 1. – С. 106-114.
8. Кулицький С. Українська робоча сила на ринку праці Польщі на сучасному етапі економічного розвитку [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2020. – № 15. – С. 46–58. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2020/ukr15.pdf>.
9. Малиновська О. А. Україна – Польща: до питання сучасних міграцій українців до Польщі / О. А. Малиновська // Стратегічні пріоритети. – 2018. – № 3-4. – С. 65-72.
10. Нагорняк Т. Л. Міграція українців до Польщі як наслідок державної політики / Т. Л. Нагорняк, Ю. В. Пачос // Політичне життя. – 2018. – № 3. – С. 27-35.
11. Турчин Я. Пандемія COVID-19 як виклик українським трудовим мігрантам у Польщі / Я. Турчин, О. Івасечко // Гуманітарні візії. – 2020. – Т. 6, № 2. – С. 28-33.
12. World Migration Report 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>.
13. Główny Urząd Statystyczny [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://stat.gov.pl>.
14. Кількість українців із дозволами на проживання в Польщі перевищила 300 тисяч осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/12/12/7131467>.

15. Останні тренди трудової міграції: Польща – лідер в ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3150437-ostanni-trendi-trudovoi-migracii-polsa-lider-v-es.html>.

16. З України до Польщі виїжджають освічені, молоді й працездатні – дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pon.org.ua/novyny/7677-z-ukrayini-do-polsch-viyizhdzhayut-osvchen-molod-y-pracezdatn-ukrayinc-doslidzhennya.html>.

17. Українська трудова міграція до Польщі молодшає [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2842744-ukrainska-trudova-migracia-do-polsi-molodsae.html>.

18. Рекордна кількість іноземних студентів в польських вишах: чи багато серед них українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakordon.24tv.ua/rekordna-kilkist-inozemnih-studentiv-polskih-vishah-bagato-sered_n1744252.

19. Demographic Yearbook of Poland. (2017, 2018, 2019, 2020, 2021). Warszawa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://stat.gov.pl/en/topics/statistical-yearbooks/statistical-yearbooks>.

20. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття / наук. ред. У. Я. Садова. – Львів, 2019. – 110 с.

21. Скільки українців виїхало до Польщі від початку війни? Польські прикордонники назвали нову цифру [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrayina.pl/ukrayina/7,183830,29009211,1057-1082-1110-1083-1100-1082-1080-1091-1082-1088-1072-1111-1085-1094-1110-1074.html>.

22. Люди на експорт. Як трудова міграція впливає на українську економіку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/люди-на-експорт-як-трудова-міграція-впливає-на-українську-економіку/a-47365362>.

23. Грошові перекази в Україну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/transfer>.

24. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України [Електронний ресурс]. – К., 2018. – 396 с. – Режим доступу: https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf.

25. Вигідні для економіки. У Польщі порахували доходи від українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/travel/vigidni-ekonomiki-polshchiorahovali-dohodi-1667471607.html>.

26. Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250149647>.

27. Трудова міграція: чи побільшає українських заробітчан у 2022 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eba.com.ua/trudova-migratsiya-chy-pobilshaye-ukrayinskyh-zarobitchan-u-2022-rotsi>.

References

1. Lagodienko, V.V., & Shvets, O.V. (2020). Prychynno-naslidkovyi bazys rozvytku trudovoi mihratsii v Ukraini [The cause-and-effect basis for the development of labor migration in Ukraine]. *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva. Seriiia «Ekonomiczni nauky» – The Bulletin of the Kharkiv national agricultural university of V.V.Dokuchaieva: Economic Sciences Series*, 2, 221-234. <https://doi.org/10.31359/2312-3427-2020-2-221>.

2. Libanova, E.M., & Pozniak, O.V. (2020). Zovnishnia trudova mihratsiia z Ukrainy: vplyv Covid-19 [External labor migration from Ukraine: the impact of Covid-19]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and Social Economy*, 4, 25-40. <https://doi.org/10.15407/dse2020.04.025>.

3. Tsymbal, L., & Bila Yu. (2020). Mihratsiinyi kapital Ukrainy: resursnyi vymir ta mozhlyvosti upravlinnia [Migration capital of Ukraine: resource dimension and management capabilities]. *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia – Eastern Europe: economy, business and management*, 4(27), 16-22. <https://doi.org/10.32782/easterneurope.27-3>.

4. Malinovska, O.A. (2015). Ukrainsko-polskyi mihratsiinyi korydor: osoblyvosti ta znachennia [Ukrainian-Polish Migration Corridor: Features and Importance]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and Social Economy*, 2, 31-40. <https://doi.org/10.15407/dse2015.02.031>.

5. Zubyk, A. (2014). Suchasna trudova mihratsiia ukrainskoho naseleння v Polshchu [Modern labour migration Ukrainian population to Poland]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Heohrafiia – The scientific issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk national pedagogical university. Series: geography*, 1, 107-113. http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/geograph/2014/2014_1.pdf.

6. Lupak, R., & Polishchuk, V. (2019). Selektivni pidkhody do derzhavnoi polityky rehuliuвання mihratsiinykh protsesiv (na prykladi ukrainsko-polskoi systemy) [Selective approaches to state policy for regulation of migration processes (using the Ukrainian-Polish system)]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii – Entrepreneurship and innovation*, 8, 7-13. <https://doi.org/10.37320/2415-3583/8.1>.

7. Karpenko, A., & Zazorina, H. (2018). Suchasni realii trudovoi mihratsii ukraintsiv do Polshchi [Modern Realities of Ukrainians Labor Migration to Poland]. *Tsentralkoukrainskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky – Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic sciences*, 1, 106-114. [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2018.1\(34\).106-114](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2018.1(34).106-114).

8. Kulitsky, S. (2020). Ukrainska robocha syła na rynku pratsi Polshchi na suchasnomu etapi ekonomichnoho rozvytku [Ukrainian labor force in the Polish labor market at the current stage of economic development]. *Ukraina: podii, fakty, komentari – Ukraine: events, facts, comments*, 15, 46–58. <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2020/ukr15.pdf>.

9. Malynovska, O. (2018). Ukraina – Polshcha: do pytannia suchasnykh mihratsii ukraintsiv do Polshchi [Ukraine – Poland: to the issue of modern migrations of Ukrainians to Poland]. *Stratehichni priorytety – Strategic Priorities*, 3-4, 65-72. <https://niss-priority.com/index.php/journal/issue/view/13/3-4-2018-pdf>.

10. Nagornyak, T. L., & Pachos, Iu. V. (2018). Mihratsiia ukraintsiv do Polshchi yak naslidok derzhavnoi polityky [Migration of Ukrainians to Poland as the consequence of state policy]. *Politychne zhyttia – Political life*, 3, 27-35. <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2018.3.5>.

11. Turchyn, Y., & Ivasechko, O. (2020). Pandemiia COVID-19 yak vyklyk ukrainskym trudovym mihrantam u Polshchi [The Pandemic of COVID-19 as the Challenge to Ukrainian Migrant Workers in Poland]. *Humanitarni vizii – Humanitarian vision*, 6-2, 28-33. <https://doi.org/10.23939/shv2020.02.028>.

12. World Migration Report 2022. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2022>.

13. Główny Urząd Statystyczny. <https://stat.gov.pl>.

14. Kilkist ukraintsiv iz dozvolamy na prozhyvannia v Polshchi perevyschyla 300 tysiach osib [The number of Ukrainians with residence permits in Poland exceeded 300,000]. <https://www.euointegration.com.ua/news/2021/12/12/7131467>.

15. Ostanni trendy trudovoi mihratsii: Polshcha – lider v YeS [Recent trends in labor migration: Poland is the leader in the EU]. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3150437-ostanni-trendi-trudovoi-migracii-polsa-lider-v-es.html>.

16. Z Ukrainy do Polshchi vyizhdzhaiut osvicheni, molodi y pratsezdadni – doslidzhennia [Educated, young and able-bodied people leave Ukraine for Poland]. <https://pon.org.ua/novyny/7677-z-ukrayini-do-polsch-viyizhdzhayut-osvchen-molod-y-pracezdadni-ukrayinc-doslidzhennya.html>.

17. Ukrainska trudova mihratsiia do Polshchi molodshaie [Ukrainian labor migration to Poland is getting younger]. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2842744-ukrainska-trudova-migracia-do-polsi-molodsae.html>.

18. Rekordna kilkist inozemnykh studentiv v polskykh vyshakh: chy bahato sered nykh ukraintsiv [Record number of foreign students in Polish universities: whether many of them are Ukrainians]. https://zakordon.24tv.ua/rekordna-kilkist-inozemnih-studentiv-polskih-vishah-bahato-sered_n1744252.

19. Demographic Yearbook of Poland. (2017, 2018, 2019, 2020, 2021). Warszawa. <https://stat.gov.pl/en/topics/statistical-yearbooks/statistical-yearbooks>.

20. Sadova, U.Y. (ed.). (2019). *Ukrainska mihratsiia v umovakh hlobalnykh i natsionalnykh vyklykiv XXI stolittia: naukove vydannia [Ukrainian migration in the context of global and national challenges of the XXI century: a scientific publication]*.

21. Skilky ukraintsiv vyikhalo do Polshchi vid pochatku viiny? Polski prykordonnyky nazvaly novu tsyfru [How many Ukrainians left for Poland since the beginning of the war? Polish border guards gave a new number]. <https://ukrayina.pl/ukrayina/7,183830,29009211,1057-1082-1110-1083-1100-1082-1080-1091-1082-1088-1072-1111-1085-1094-1110-1074.html>.

22. Liudy na eksport. Yak trudova mihratsiia vplyvaie na ukrainsku ekonomiku [People for export. How labor migration affects the Ukrainian economy]. <https://www.dw.com/uk/люди-на-експорт-як-трудова-міграція-впливає-на-українську-економіку/a-47365362>.

23. Hroshovi perekazy v Ukrainu [Money transfers to Ukraine]. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/transfer>.

24. Ukrainske suspilstvo: mihratsiinyi vymir: nats. dopovid [Ukrainian society: the migration dimension. National report]. https://www.idss.org.ua/arhiv/Ukraine_migration.pdf

25. Vyhidni dlia ekonomiky. U Polshchi porakhuvaly dokhody vid ukraintsiv [Beneficial for the economy. Income from Ukrainians was calculated in Poland] <https://www.rbc.ua/rus/travel/vigidni-ekonomiki-polshchi-porahuvali-dohodi-1667471607.html>.

26. Stratehiia derzhavnoi mihratsiinoi polityky Ukrainy na period do 2025 roku [Strategy of the state migration policy of Ukraine for the period up to 2025]. <https://www.kmu.gov.ua/npas/250149647>.

27. Trudova mihratsiia: chy pobilshaie ukrainskykh zarobitchan u 2022 rotsi [Labor migration: whether there will be increase in the number of Ukrainian migrant workers in 2022]. <https://eba.com.ua/trudova-migratsiya-chy-pobilshaye-ukrayinskyh-zarobitchan-u-2022-rotsi>.

Отримано 15.07.2022

UDC 331.556.4

Svitlana Polkovnychenko

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of Department of marketing, PR technologies and logistics,

Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: svetlana.polkovnichenko@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0001-6177-1325>**ResearcherID:** [H-4091-2014](https://orcid.org/H-4091-2014)***Ivan Salai***

Student

Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: salay.ivan1221@gmail.com**THE IMPACT OF UKRAINIAN MIGRATION
ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE AND POLAND**

The work is devoted to the study of the impact of migration processes of Ukrainians to Poland on the development of the two countries. Based on the study of scientific sources and the authors' own research, the reasons of Ukrainian migration on the Polish vector are summarized in the form of Ishikawa diagram. The reasons for the migration of Ukrainians to Poland are classified by economic, political, social and professional aspects. The current state of migration of Ukrainians to Poland is analyzed using official Polish statistics, sociological research, as well as a survey of Ukrainian migrants conducted by the authors. Two main aspects of migration processes in the Ukrainian-Polish direction are identified: migration with the purpose of employment and education. An annual growth of the number of Ukrainians obtaining a work permit in Poland; employment of Ukrainian migrants in various spheres of the Polish economy; rejuvenation of Ukrainian migration; increasing popularity of Polish universities among Ukrainian graduates; increasing share of people who want to integrate into Polish society was detected. The impact of migration processes on the economic development of Ukraine and Poland has been assessed. Both positive and negative consequences for both countries are highlighted. Positive impact for Ukraine is an increase in money transfers, reduction of unemployment, return of part of the labor force with new knowledge and experience; while positive income for Poland is GDP growth, acceleration of economic development, filling vacancies, stimulation of consumer demand, reduction of the average market rates of wages, supporting the development of educational institutions. Ukrainian economy is negatively affected in the form of a slowdown in economic development, loss of valuable labor potential, sectoral asymmetries in the labor market, additional government spending on training new professionals, etc.; while in the Polish economy, the probability of unemployment rate growth increases, competition increases between migrants and the local population, who start looking for work in another country, conflicts may arise, etc. Measures aimed at improving the regulation of migration processes to deter emigration and return of migrants, which are consolidated by the areas of change in the country, stimulating business, stimulating workers, are justified.

Keywords: migration; labor migration; educational migration; emigration of Ukrainians; economic development; Ukraine; Poland; migration policy.

Fig.: 3. Table: 2. References: 27.